

1

Sunt Valfierno.

Să spunem că sunt Valfierno. Sau, mai bine zis, am fost Valfierno. Ca și Valfierno, am făcut ceva extraordinar: povestea unei vieți.

De unde și până unde numele Valfierno?

Ne-am înțeles că întrebările se vor limita la fapte, nu-i așa?

Da, este adevărat. Și acesta nu este un fapt?

Să vedem, stimabile.

În ziua de marți 23 august 1911, ziarele de după-amiază s-au dat la Paris ca pâinea caldă: vânzătorii strigau la toate colturile de stradă că s-a furat tabloul cel mai celebru din lume.

– *Gioconda!* Aflați totul! A dispărut *Gioconda!*

– *Gioconda, domnilor!* A fugit *Gioconda!*

Era o căldură insuportabilă. De câteva săptămâni, era o căldură înăbușitoare și toți cei care nu aveau de câștigat de pe urma ei se simțeau mizerabil: subiectul molipsitor la toate întâlnirile, în toate cafenelele, în toate saloanele cu ciubuce, în toate bisericile sau bordelurile de lux. Căldura făcea ca Parisul să nu mai fie Paris din pricina zăpușelii. Și lucrul ăsta – că Parisul nu mai era Paris – îi făcea să se simtă extrem de nenorociți, de trași

pe sfoară și atunci începeau să vorbească. Domnii și doamnele vorbeau despre căldură și, odată ce vorbiseră despre ea, treceau la alte subiecte care nu-i interesau, apoi dintr-odată își ștergeau chipurile și reveneau la chestiune, iar unul zicea că lumea nu mai era ceea ce fusese și altul se lăuda cu ventilatorul pe care avea să-l cumpere dacă totul va continua astfel.

– Este progresul, dragă, progresul. Dacă nu ar fi socialiștii și căldura asta îngrozitoare...

Zăduful secătuia discuțiile de câteva săptămâni bune. Până când, deodată, în după-amiaza aceea, lumea s-a însuflețit:

– Au furat-o! Și-au bătut joc de Franța sub nasul ei, nemai-pomenit, nemaipomenit!

Sunt Valfierno: am fost un copil foarte fericit. Mama îmi spunea Bollino, iar eu credeam că așa mă cheamă: Bollino, sunt Bollino. A râs mult mama odată pe stradă când o doamnă a exclamat vai ce copil frumos cum îl cheamă și eu am răspuns că Bollino. Nu doamnă se numește Juan María, a zis mama, care nu știa că trebuia să mă cheme Eduardo. Dar eu, Bollino, Juan María, Enrique nu, Bonaglia chiar, până și Eduardo, am fost un copil foarte fericit.

Băiatul are părul închis la culoare, fața lată și trăsături foarte bine definite, trupul cam mărunț pentru cei opt ani ai săi. Băiatul schițează un gest hotărât și dă un ordin: ceilalți doi îl urmează. Ceilalți doi sunt blonzi: cel mai mare trebuie să aibă vreo șase ani, iar fetița pesemne că cinci. În jurul lor, parcul este năucitor: o mare de gazon desăvârșit și minunat, un lac cu lotuși, lemn-câinesc în formă de căsuțe, magnolii, araucaria, stejari, insule de hortensii mov, statui albe de animale, zeițe și războinici, chiar și un păun. În spate, ferestrele vilei în stil francez strălucesc în soare, iar băiatul cu păr negru le spune că acum vor merge la statuia cerbului, dar blondul protestează:

– Eu nu vreau să-mi poruncești, nu vreau să-mi poruncești. Ești un nimeni ca să-mi poruncești mie. Ești un nimeni, strigă Diego, gata să plângă și se năpustește asupra lui. Bollino este cu o jumătate de cap mai înalt și este mai puternic; Diego încearcă să-l chelfânească și Bollino se ferește, fără să-i întoarcă loviturile. Marianita râde, Diego stăruie și, după ce-i dă o palmă, alunecă. Cade, își duce mâna la un ochi și țipă de jos că Bollino l-a cârpit. Costumul de marinari s-a mozoit.

– Bollino m-a bătut, Bollino m-a bătut, am să-i spun mamei.

Urlă, cu mucii curgându-i pe chip, în vreme ce femeia grasă în haine de servitoare vine în fugă. Are pielea foarte albă, părul de un blond murdar, picioarele ca date prin pesmet și de aproape pare mai tânără: îl ridică, îl scutură. Diego nu vrea ca ea să-l atingă și se zbate: strigă Anunci Anunci nu mă atinge; Mariana și Bollino s-au luat de mână și îi privesc. Aerul miroase a moșmoni și a flori de portocal.

– Ce s-a întâmplat?

Întreabă, cu accent italian, servitoarea.

– Bollino m-a bătut, este rău, îi voi spune mamei.

– Nu, eu nu i-am făcut nimic. El a căzut singur, a alunecat și a căzut. Eu nu l-am bătut.

Spune Bollino și servitoarea îi lipește o palmă peste față: puternică, sonoră, bine direcționată.

– Ca să te înveți minte și să nu te mai iei de copii.

Îi zice servitoarea și Bollino se uită la ea fără să schițeze nici un gest, sforțându-se din răspuțeri să nu plângă.

– Dar, mamă, nu i-am făcut nimic.

Și atunci nu-i mai pasă nimănui de căldură. Furtul aceluia tablou părea o nenorocire națională: nimic nu-i aprinde pe cetățenii unei țări mai mult decât să fie martorii unei nenorociri naționale. Nimic nu-i înfierbântă mai mult decât să se creadă în mijlocul unui dezastru în toată regula – participanți imaginari la un dezastru: ușurarea de a ști că au trăit un moment pe

care mulți, timp de ani de zile, se vor prefăca că și-l amintesc. Să presupună că degetele istoriei, atât de disprețuitoare, au *caducit să se pogoare asupra lor*.

Mama mă creștea cu dârzenie. Mi-o amintesc – trebuie să fie primul lucru de care-mi aduc aminte – cum îmi dădea să mănânc. Îmi puneă în furculiță niște bucăți foarte mici de carne și, la fiecare îmbucătură, îmi spunea Bollino, trebuie să mesteci de mai multe ori cu gura închisă: dacă nu, are să-ți dăuneze la burtă și la reputație, spunea râzând. Și eu râdeam mult: reputație pesemne că era un cuvânt foarte amuzant.

Ea avea grijă de mine aproape întotdeauna. Și domniile erau bune cu mine. Când eram mai mici, ne petreceam toată ziua împreună, cu Diego și Marianita: erau zile foarte lungi, foarte fericite, înotând, pe cai, cu jocurile din parc sau în sala de jocuri, iar mama avea grijă de toți trei. Mie îmi dăruiau tot felul de lucruri, jucării, haine, iar domnul îmi spunea câteodată că mă iubeste ca pe un nepot și că sunt foarte inteligent, iar când voi fi mare îmi va merge bine în viață. Până când am împlinit zece ani am fost nedespărțiți, copiii și cu mine; după aceea, când Diego a început să învețe cu învățătoarea pe care i-au adus-o, domnul i-a dat bani mamei ca să mă trimită la școala preoților. Cu o zi înainte de a începe cursurile, m-a chemat la el în birou și mi-a zis că educația este lucrul cel mai important și că, fără educație, oricine este sărac, iar dacă am vreo problemă să-i spun părintelui superior, pentru că el o va lua asupra-și și că îmi dorea tot ce este mai bun, că orice aș fi avut nevoie să-i cer lui, apoi mi-a dăruit un portmoneu din piele bună. În ziua următoare, când don Ángel ne-a dus pe mine și pe mama în *sulky*¹ până la școală, am descoperit că după zidurile parcului era un drum care cobora până la un oraș de pe coasta unui râu: era

¹ Șaretă – în lb. engleză în original (n.red.)

foarte urât. Eu auzisem vorbindu-se despre asta, dar, până atunci, nu mă interesase.

Dar dumneavoastră nu v-ați născut acolo, Valfierno.

Mă întrebați sau îmi povestiți?

Bine, dumneavoastră mi-ați spus că mama dumneavoastră era străină. Dumneavoastră mi-ați spus că sunteți străin.

Străin, îmi spuneți de unde?

Femeia așteaptă acasă. Adăpost îi este o cameră jagoasă dintr-un căsoi care pe vremuri a fost un palat. Au trecut veacuri de atunci. Acum femeia își frânge mâinile. Femeia așteaptă și știe că va trebui să mai aștepte câteva ore. În orele acelea se va întreba de o mie de ori de ce nu a știut să-și găsească vorbele ca să-și înduplece bărbatul. Nici cuvinte de dragoste sau de amenințare, nici evocarea responsabilității de tată nu i-au fost de folos și se va întreba de mai multe ori de ce bărbatul i-a preferat acea presupusă datorie care îl cheamă. Își va spune, de asemenea, că el, ca-n atâtea alte dăți, poate are dreptate: că temerile îi sunt exagerate, slăbiciuni muieresti, prostii. Că el are cu siguranță dreptate, dar ei îi este frică și așteaptă să-i vină vestea pe care el a respins-o cu trufie, cu un zâmbet binevoitor și un salut nepăsător: nu-ți face griji, femeie, voi nu vă pricepeți la lucrurile astea. *Voi s-ar fi putut referi la ea și fiul ei, dar ea știe că nu: sunt femeile, toate femeile, și felul cum bărbatul ei a amestecat-o cu atâtea altele o umple de tristețe și o mârșănește de asemenea mirosul de grăsime arsă a hainelor bărbatului în cameră: mirosul lăsat de bărbat ca să nu uite că-l așteaptă.*

Femeia are mai puțin de douăzeci de ani – mai mult de cincisprezece, mai puțin de douăzeci –, formele împlinite atât de vreme de maternitate și, fără îndoială, de o alimentație cu pâine și fidea. Femeia are ochii ciudat de limpezi pe fața smeadă și mânjită din pricina atâtor lacrimi șterse cu mâinile murdare;

este așezată și, din această poziție i se observă mai ales greutatea brațelor, rotunjimea brațelor. Femeia ar putea fi frumoasă ca o cadră. Femeia se numește Annunziata – Perrone Annunziata, născută la Trimoli pe 25 martie 1850, miercuri, în ziua de Buna-Vestire a Preasfintei noastre Maici, fiica lui Giovanni, soția lui Bonaglia GianFelice, fostă croitoreasă, de profesie propriul sex – și continuă să-și frământă mâinile: una lipită de alta. Și le usucă pe fusta maro curată, dar pătată de grăsime care nu iese, gândindu-se din nou la cuvintele pe care nu a știut să i le spună și se consolează: ea niciodată nu a știut să spună cuvinte, el este cel care știe cuvintele, când o urmărea la ieșirea din atelierul de croitorie, iar ea avea cincisprezece ani și un zâmbet care – așa-i spuneau cu toții – îi era zestre, atunci ea știa deja că trebuia să tacă și să-l asculte. A tăcut când el a poftit-o să ia loc lângă fântâna fără apă din piață și a tăcut mai departe când el a căutat-o iarăși în fiecare după-amiază și când i-a întins mâna pentru ca ea să o apuce – nu i-a apucat mâna: i-a întins-o pentru ca ea, tăcută, s-o ia – și a tăcut ca să spună da când părintele a întreat-o dacă da și a tăcut înăbușindu-și țișetele când moașa i-a spus că bărbatul ei va fi mulțumit pentru că îi dăruise un băiețel: este sănătos, este băiat, bărbatul tău va fi mulțumit. Ea a știut să tacă și a învățat încetul cu încetul că și tăcerea ei putea fi puternică, nu avea nevoie de cuvinte și acum cumpănește că atunci când a avut nevoie de ele – azi-dimineață, cuvintele de dragoste, de responsabilitate sau de milă pe care nu a știut să i le spună – era prea târziu, chibzuiește frământându-și mâinile, uscându-și mâinile, iar copilul îi prinde mâinile și o întreabă ți-e cald, mamă, pentru că mâinile ți se umplu de apă.

Băiatul o întreabă tot felul de prostii: ți-e cald, mamă, vom mânca ciorbă de fasole astă-seară mamă, îmi va aduce tăticul o caramă când se va întoarce mamă, de ce ți-e așa de cald dacă este cald, dar este și frig mamă. Iar ea îi spune să tacă și continuă să se concentreze asupra așteptării: numește așteptare convingerea

că poate să primească dintr-o clipă în alta o veste îngrozitoare și își închipuie că, dacă o așteaptă vreme îndelungată, dacă suferă de pe acum, este cu puțință să nu o primească – întrucât așteptarea este prețul pe care trebuie să-l plătească pentru ca eventual să nu o primească – și dacă în cele din urmă o primește, fiind așteptată, va fi mai puțin îngrozitoare și când începi să-mi gătești ciorba, mamă, că se face târziu.

Eu nu aveam habar de unde venisem, dar știam că nu mă născusem acolo, în orașul de pe malul râului numit Rosario. La început, bineînțeles, nu știam; apoi am crezut că, dacă mă născusem undeva, trebuia să fi fost în casa mare, în casa domnului, în camera noastră – camera mea și a mamei – sub acoperiș. În cele din urmă mi-am dat seama că eram din altă parte pentru că mama, care era atât de bună, ascultată de copii și care avea grijă de toți, vorbea într-un fel ciudat. Nu mi-a fost greu să bag de seamă. A fost primul lucru pe care l-am observat: mama vorbea într-un fel ciudat. Poate că din pricina felului ei de a vorbi, gândeam atunci, o ascultau.

Câteodată o întrebam pe mama de tata. Ori, mai bine zis: odată am început s-o întreb pe mama de tata. Mai întâi, bănuiesc, când eram fericiți în casa mare, asta nu-mi trecea prin cap; cei care aveau un tată erau Diego și Mariana pentru că ei aveau lucrurile, aveam și eu câteva, iar ei aveau de asemenea o mamă care era atât de frumoasă și mai blondă decât a mea, iar întrebarea nu-mi venea în minte. Dar mai târziu, când m-am dus la școală, se întâmpla adesea ca băieții să vorbească de tații lor și eu atunci trebuia să tac. Într-o zi, m-am hotărât s-o întreb pe mama unde era tata: nu i-am spus de ce, mamă, nu am tată ori cine se crede că ar fi domnul acela care mă lasă fără tată, sau poate dumneata, ori ce s-a întâmplat; am întrebat-o unde era tata și ea a cumpănit puțin înainte de a-mi răspunde. Este straniu, acum că îmi aduc aminte, faptul că ea a trebuit să se

gândească: mama trebuie să-și fi închipuit răspunsul acela de atâtea ori înainte de întrebarea mea, dar a chibzuit o clipă și apoi mi-a spus că tata nu era cu noi pentru că trebuise să plece să lucreze nu știu unde ca să câștige bani. Eu am întrebat-o când avea să se înapoieze cu banii și mama m-a întrebat dacă îmi lipsise vreodată ceva. Eu nu i-am spus mamă, un tată; mi se pare că aș fi mințit-o și nu am spus-o.

Un astfel de furt, susțineau ziarele, este fapta unei minți bolnave sau a unui geniu necunoscut. Vă dați seama, domnule ziarist? Nici nu le-a trecut prin cap că putea fi ceva mai simplu, opera unui artist.

Sunt Valfierno: am fost un copil foarte fericit. Mama îmi spunea Bollino și eu credeam că așa mă cheamă: Bollino, sunt Bollino. Am fost un copil atât de fericit. Dar tata nu era cu noi. Sau ar trebui să spun: am fost un copil atât de fericit pentru că tata nu era cu noi. Tata nu era cu noi pentru că plecase să câștige parale nu știu unde. Pentru că nu fusese lăsat să vină cu noi în noul nostru oraș și încerca să vină. Pentru că trebuia să aibă grijă de cealaltă casă a noastră. Pentru că mama lui nu-i dădea voie să plece atât de departe. Pentru că murise în cutare sau cutare război. Pentru că cine putea să iubească un copil ca mine, care nu era deloc cuminte. Pentru că-și adusese aminte de ceva foarte important și a trebuit să se ducă să caute lucrul acela pe care îl va găsi cu siguranță într-o zi și se va întoarce.

Cândva am întrebat-o cum îl cheamă pe tata și mama nu a vrut să-mi răspundă: ce întrebări sunt astea, m-a întrebat, de parcă nu aș ști.

Marchizul Eduardo de Valfierno își aranjează nodul de la papion cu o atenție care s-ar putea descrie ca excesivă. De fapt, Valérie Larbin o consideră ieșită din comun, dar probabil că marchizul exagerează cu ticăiala obișnuită ca s-o enerveze.

– Nu vă îmbrăcați, frumoaso?

– De ce? Aveți de gând să mă duceți undeva?

Nu se aude nici o muzică. Valérie stă întinsă pe un divan de catifea gri, cu părul lung și negru ca pana corbului căzându-i în bucle pe pieptul atât de alb, halatul de mătase neagră cu inscripții chinezești roșii-deschis, vrând parcă să arate că este foarte umană. Valérie Larbin fumează: portțigaretul de sîdef între degetele cu unghii mov, vampa din vreun film văzut zilele acestea. Marchizul o privește și surăde în sinea lui: este din cap până-n picioare o imitație nu prea reușită a filmelor proaste. Dacă ar ști, se gândește, că și el a făcut aceleași lucruri cu mult timp în urmă. Sau poate nu chiar atât de mult. Dacă ar ști, se gândește, că ceea ce îi place la ea este cu totul altceva. Dacă el ar ști, se gândește, ce anume.

– De ce, acum îmi veți cere să vă plimb de parcă ați fi soția mea?

– Nu, ca și cum aș fi o amantă scumpă.

– Ceea ce nu sunteți.

– Fiți mulțumit, marchize. Dacă aș fi, dumneavoastră nu v-ați putea permite să mă aveți.

Valérie este un monument de vulgaritate cu sâni mari și cu un aer de falsă finețe. Valfierno nu suportă să-l atragă ceva atât de banal.

– Eu pot să-mi permit orice am chef.

– Pe mine, nu, Valfierno. Poate înșelați cu costumul dumneavoastră fetele din Bois de Boulogne, dar nu pe mine. De când nu mai plătiți camera aceasta? Cât o să vă mai îngăduie proprietarul?

– Eu pot să-mi permit orice, chiar de n-aș avea nici un sfanț.

– Marchize...

Valfierno o urăște când vorbește ca eroinele din foiletoane: aproape întotdeauna. În realitate, o urăște aproape întotdeauna; însă continuă să o caute și să-i cumpere fleacuri cu sclipiri amăgitoare, iar când dispăre, ceea ce se întâmplă frecvent, îl cuprinde disperarea. Și-o închipuie pipăind vreun porc mai bătrân și mai bogat decât el, care-i oferă bijuterii veritabile, nu o suportă, o disprețuiește și nimic nu-l ațâță mai mult și se duce iar după ea, îi trimite buchete de gladiole. Crede că ea nu știe cine este și că, dacă ar ști, nu s-ar purta așa; crede că nimeni nu știe cine este el chiar dacă ar ști.

– Dumneavoastră nu înțelegeți nimic.

– Nu, eu nu înțeleg nimic.

Puțin trecut de unu după-amiază, căldura umedă, Paris, sfârșitul verii. Valérie și Valfierno stau în cameră de la trei sau patru dimineața, când s-au întors de la un bal la Opéra Comique; Valfierno era prea obosit și prea beat ca s-o trateze cum ar fi vrut și i-a cerut să-l deștepte cu mângâieri: atunci o va despăgubi. Dar nici dimineața nu a izbutit să facă mare lucru și acum nu dorește decât ca femeia să plece cât mai repede. Cum nu îndrăznește să i-o ceară, a început să se îmbrace, cu pretextul unui prânz neverosimil. Știe oricum că îndată ce va ieși va începe să-i fie dor de ea: de ea, de revanșa lui.

– Pot să vă pun o întrebare, marchize?

3

Colegiul nu era deloc rău: preoții vorbeau aproape în versuri și mi se adresau cu dumneavoastră, și mă plesneau numai când era necesar. Dar nu era viața mea. Era plin de băieți samavolnici, mai mari decât mine, care nu mă respectau. Eu nu mă simțeam în largul meu printre sălbaticii aceia; mai târziu am aflat că erau copii de țărani săraci care-i trimiteau la școală ca să-i scape de murdăria porcilor, de mâinile înțepenite de ger, de zilele ce începeau înainte de zori. Nu era viața mea, dar mama, singura dată când m-am plâns, mi-a spus că trebuie să mă obișnuiesc și că nu-mi dădeam seama ce noroc am că merg la colegiul acela, și cât de bun era domnul cu noi, și să nu mă mai văicăresc niciodată.

Iar eu nu m-am mai plâns, dar așteptam sămbetele, când ea venea să mă ia și mă ducea înapoi. Deși mai întâi făceam o plimbare prin centru. Ea îmi vorbea în continuare despre școală, punându-mi întrebări și spunând că ar face orice pentru ca eu să fiu mai târziu un om educat, un om cumsecade, îmi zicea: mereu mai departe. Eu cred că, în momentul acela, când mama îmi zicea mai departe, eu mă gândeam la un loc care nu era acela.

Apoi, când am început să cresc, îmi era rușine să merg cu mama pe stradă.

De ce?